

2018

co -
create
- Cosy
food

Hoe kunnen we duurzame voedingssystemen definiëren en hoe kunnen we die systemen met specifieke praktijken en tools verbeteren?

Problematiek

Voedselduurzaamheid is een complex begrip dat maar al te vaak te simpel wordt voorgesteld en te pas en te onpas wordt gebruikt. De eerste doelstelling van het project was om een visie op te bouwen die wordt gedragen door alle lokale actoren. Veel alternatieve Brusselse voedselketens beweerden al duurzamer te zijn dan de traditionele ketens. De tweede doelstelling van het project was om die stelling te toetsen aan de uitgebouwde visie en zo tools voor te stellen waarmee duurzaamheidspraktijken kunnen worden verbeterd.

Voorstelling

De Färm-winkel, het SAGAL-netwerk (Solidaire AankoopGroep voor Artisanale Landbouw) en Boeren & Buren (Vorst) gingen in zee met het Institut de Gestion de l'Environnement et d'Aménagement du Territoire van de ULB om de duurzaamheid van die drie alternatieve voedingssystemen te analyseren.

De bedoeling was om meer inzicht te verwerven in hun productie- en verspreidingsmethodes voor duurzame voeding en die, indien mogelijk, te verbeteren. Er werd ook bekeken wat hun impact op de actoren is met wie ze samenwerken (met name de producenten) om op die manier efficiënte ondersteuningsmogelijkheden te creëren. De verschillende actoren in het project worden beschouwd als co-onderzoekers.

Het onderzoeksproject werd opgezet om alternatieve voedingssystemen te helpen om de overgang te maken naar de duurzame samenleving waarnaar ze streven. Daarom wilden de co-onderzoekers een evaluatietool ontwikkelen die aangepast is aan alternatieve distributieketens. De projectpartners staan zelf in voor de duurzaamheidsevaluatie: consumenten, producenten, groothandelaars en iedereen die betrokken is bij elk van de partnersystemen. De resultaten van die evaluatie moesten in de eerste plaats nuttig zijn voor de alternatieve ketens en de actoren die daar deel van uitmaken. Dat kan gaan van het sensibiliseren van consumenten en publieke actoren

tot het organiseren van workshops voor producenten, verwerkers en economische actoren die betrokken zijn bij deze systemen. Iedere partner in het project ontwikkelde, vanuit die samenwerking, specifieke tools die nuttig zijn bij de dagelijkse activiteiten.

Vaststellingen

Op dit moment hebben we de volgende methodologische vaststellingen gedaan:

→ De duurzaamheid van voedselcircuits beperkt zich niet louter tot een evenwicht tussen de ecologische, economische en sociale dimensies van hun werking. Duurzaamheid is een complex geheel van prestaties die moeten worden geleverd en gebruiken die moeten worden geïmplementeerd. Die zijn (bijna allemaal) onderling met elkaar verbonden en van elkaar afhankelijk. Dat blijkt uit twee jaar samenwerken aan het uittekenen van een duurzaamheidsrooster.

→ Wanneer je, in een duurzaamheidsanalyse, alternatieve voedselsystemen beschouwt als één sector dan loop je tegen belangrijke analytische problemen aan. Deze problemen doen zich vooral voor bij parameters die voor alle actoren gelden, maar ook in de verzameling en de interpretatie van gegevens van verschillende schalen en kwaliteiten. Dat blijkt uit een grootschalige evaluatie van drie alternatieve voedselsystemen in Brussel.

→ Evaluatie is een relevant proces om na te denken over de overgang van voedselsystemen en om de actoren die die overgang (gedeeltelijk) dragen aan te zetten tot nadenken. Evaluatie mag echter geen doel op zich zijn, het moet een middel zijn waarvoor verschillende

tools kunnen worden gebruikt naargelang de schaal, de actoren en de doelstellingen. Wanneer de evaluatie een debat op gang brengt kunnen we spreken van een succes. Dat blijkt uit een vergelijking tussen de verschillende gebruikte tools.

Op basis van die vaststellingen werden volgende zaken ontdekt:

→ De visie op duurzaamheid die werd geformuleerd en het evaluatie-rooster dat eruit voortvloeit staan ver af van de tools die momenteel op het terrein worden gebruikt, zowel wat betreft de definitie en implementering van het publiek beleid, begeleidingsprogramma's voor ondernemers of wetenschappelijk onderzoek naar de duurzaamheids-evaluatie van voedingssectoren. De participatieve dimensie is een belangrijke verklarende factor van die ontdekking.

→ Socio-economische en bestuurlijke elementen zijn bepalend voor distributieactoren, meer nog dan de ecologische kost van de distributie. Het belangrijkste aandeel van de ecologische voetafdruk van voedsel vloeit voort uit de productie ervan, wat verklaart waarom de meerderheid van ecologische indicatoren in het evaluatierooster betrekking hebben op de productie.

→ De drie voedselcircuits die geanalyseerd werden nemen dan wel enigszins verschillende houdingen in ten opzichte van de duurzaamheidsvisie die geformuleerd werd, toch tonen ze vooral sterke gelijkenissen.

→ Voor een aantal duurzaamheids-indicatoren kunnen de alternatieve voedselcircuits hun beloftes (nog) niet inlossen.

→ Het co-creatieproces maakt het mogelijk om conflicten rond verschillen in visie op te lossen.

↙ Co-creatievergadering over duurzaamheidscriteria

Kernboodschappen

→ Duurzaamheid is een visie, een geheel van doelstellingen, waarmee processen en gebruiken in gang kunnen worden gezet in een precieze context. Duurzaamheid als begrip krijgt pas betekenis als erover wordt gepraat in die context. Daaruit volgt ook dat duurzaamheid permanent ter discussie zal staan en nooit kan worden vastgelegd.

→ Op dit moment voldoen de alternatieve voedingssystemen nog niet aan alle duurzaamheidsvoorwaarden die werden opgesteld. Het goede nieuws is dus dat de co-creatie ook objectiviteit heeft gegarandeerd. Het zou niet relevant zijn om te zeggen dat sommige actoren die het overgangproces

opgestart hebben, duurzamer zijn dan andere. Ze zijn allemaal duurzamer, op verschillende manieren en binnen de grenzen van hun omstandigheden.

→ Als duurzaamheid een horizon is, dan kan er over het algemeen op twee manieren naar worden gekeken. Enerzijds kan het een horizon blijven en dan bepaalt de context de noden en prioriteiten (realistische houding van Färm), anderzijds kan duurzaamheid een set van verplichtingen vastleggen op basis waarvan iets nieuws kan worden opgebouwd (idealistische houding van Gasap). Tussen die twee houdingen kunnen oneindig veel andere houdingen worden geformuleerd.

Zin om meer te weten?

- Website om het duurzaamheidsrooster te begrijpen en verkennen
- Toolbox met evaluatietools in opbouw

Contactpersoon

François Lohest
frlohest@ulb.ac.be

Partners

Färm

Réseau des Gasap

La Ruche qui dit oui! de Forest

La Vivrière

IGEAT [Institut de Gestion de l'Environnement et
d'Aménagement du Territoire] ULB